

Näkökulmia ihmiskaupparikosten esitutkinnan haasteista ja valtakunnallisen ihmiskaupparyhmän tarpeellisuudesta

Juho Hakkarainen & Eveliina Herranen

05/2021

TIIVISTELMÄ

Juho Hakkarainen & Eveliina Herranen: Näkökulmia ihmiskaupparikosten esitutinnan haasteista ja valtakunnallisen ihmiskaupparyhmän tarpeellisuudesta

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Pauli Mäkelä

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tämä opinnäytetyö käsittelee esitutinnan haasteita ihmiskaupparikoksissa sekä Helsingin poliisilaitokselle vuonna 2021 perustetun valtakunnallisen ihmiskaupparyhmän toiminnan odotuksia tulevaisuudessa. Lisäksi olemme tarkastelleet keinoja, joilla uusi ihmiskaupparyhmä kykenee vastaamaan selvitettyihin esitutinnan haasteisiin. Ihmiskauppa on rikoksena hyvin haastava tunnistaa, jopa esitutkintaviranomaisten osalta. Ihmiskaupparikosten esitutkintaan ja paljastamiseen on kuitenkin viime vuosina haluttu panostaa, ja siitä ovat myös valtakunnallisen ihmiskaupparyhmänkin juuret lähtöisin.

Tämä tutkimus suoritettiin laadullisena tutkimuksena, jossa haastattelimme kolmea ihmiskaupparyhmään kuuluvaa tutkijaa sekä yhtä ihmiskaupparikoksiin erikoistunutta tutkijaa ryhmän ulkopuolelta. Haastattelut suoritettiin teemahaastatteluina valmiin kysymyspohjan avulla. Tutkimuksessa kaikilla haastateltavilla oli hyvin yhtenevät näkemykset uuden ihmiskaupparyhmän tarpeellisuudesta sekä esitutinnan haasteista ja koimme näin tutkimuksen tuloksien olevan luotettavat.

Haastateltavien odotukset valtakunnallisen ihmiskaupparyhmän toiminnasta ja tarpeellisuudesta olivat hyvin positiiviset. Kaiken kaikkiaan myös uuden ryhmän kokoonpanoon oltiin tyytyväisiä. Keskeisimmiksi esitutinnan haasteiksi ihmiskaupparikoksissa nousi ihmiskaupparikosten tunnusmerkistöinen laajuus, joka puolestaan edellyttää monia eri tutkittavia seikkoja. Toisena merkittävänä haasteena haastateltavat listasivat ihmiskaupparikosten asianosaisten ulkomaan kansalaisuuden, joka vaikuttaa esitutkinnassa moneen muuhun seikkaan merkittävästi. Lisäksi asianomistajien luottamuksen rakentaminen nousi yhdeksi keskeisimmäksi haasteeksi.

Sivumäärä: 33

Tarkastuskuukausi ja vuosi: Toukokuu 2021

Avainsanat: Haasteet, Ihmiskauppa, Valtakunnallinen ihmiskaupparyhmä

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
1.1 Tutkimuksen tarkoitus	3
1.2 Aiheen Valinta	3
1.3 Aiempia tutkimuksia	4
1.4 Opinnäytetyön rakenne	5
2 TEORIA	5
2.1 Ihmiskauppa	5
2.1.1 Ihmiskaupan ilmenemismuodot	6
2.2 Lainsäädäntö	7
2.2.1 Rikoslaki	8
2.2.2 Esitutkinta ja esitutkintalaki	9
2.2.3 Ulkomaalaislaki ja muut säädökset	10
2.2.4 Tunnusmerkistö	10
2.3 Ihmiskaupan kaltaiset rikokset	11
2.4 Ihmiskauppa Suomessa	11
3 Tutkimus ja Tutkimusmenetelmä	13
3.1 Tutkimus	13
3.2 Tutkimusmenetelmä	14
3.3 Tutkimuksen toteutus ja aiheen rajaaminen	15
3.4 Haastattelujen toteutus	15
3.5 Tutkimuksen aineisto	16
4 Helsingin poliisilaitoksen ihmiskaupparyhmä	17
5 Tutkimustulokset	18
5.1 Odotukset uudesta ihmiskaupparyhmästä	18
5.2 Ihmiskaupparikosten esitutkinnan haasteet	20
6 Johtopäätökset	24
6.1 Haasteet	25
6.2 Valtakunnallisen ihmiskaupparyhmän toiminnan vaikutus haasteisiin	27
7 Lopuksi	28
LÄHTEET	29

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksemme tarkoituksena on kartoittaa, millaisella kokoonpanolla Helsingin poliisilaitokselle keväällä 2021 perustettu valtakunnallinen ihmiskaupparyhmä aloittaa toimintansa, millainen on tutkijoiden tausta ja kokemus ihmiskaupparikosten parissa ja millaisia odotuksia tutkijoilla on uuden ryhmän toiminnasta ja tarpeellisuudesta.

Lisäksi aiomme selvittää, mitkä ovat keskeisimmät haasteet ihmiskaupparikosten esitutkinnassa ja kuinka uusi ihmiskaupparyhmä kykenee vastaamaan niihin. Ihmiskaupan tunnistaminen itsessään on haastavaa ja rikosnimikkeiden alta löytyy laaja kirjo tunnusmerkistöä. Esitutkintaan oletettavasti liittyy runsaasti muitakin erilaisia haasteita, joiden tiedostaminen on ihmiskaupparikosten kokonaiskuvan hahmottamisen kannalta tärkeää.

Jotta voidaan selvittää uuden ihmiskaupparyhmän tarpeellisuuteen liittyvät seikat, tulisi hahmottaa kyseiseen rikostyyppiin liittyvät ilmiöt ja lähtökohdat, joihin oleellisesti myös haasteet kuuluvat. Tämän vuoksi tutkimuksessa pyritään myös selvittämään, millaisia edistysaskelia ryhmän perustamisella voidaan saavuttaa. Tutkimuksessa on kuitenkin pyritty huomioimaan, että ihmiskaupparyhmä on vasta hiljattain perustettu ja sen toiminta hakee vielä omaa parasta muotoaan.

1.2 Aiheen Valinta

Saimme idean opinnäytetyön aiheelle työharjoittelussa Helsingin poliisilaitoksella. Pääsimme mukaan muutamalle valvontaiskulle, josta heräsi mielenkiinto ihmiskaupparikoksia kohtaan. Työharjoittelumme aikana Helsingin poliisilaitokselle päätettiin perustaa Suomen ensimmäinen ihmiskaupparikoksiin erikoistunut ryhmä. Ryhmän aloitti toimintansa vuoden 2021 alkupuolella ja meitä kiinnosti perehtyä tämän kyseisen ihmiskaupparyhmän toimintaan sekä kartoittaa ryhmän tutkijoiden odotuksia ryhmän toiminnalle. Lisäksi koimme tärkeäksi selvittää ihmiskaupparikosten esitutkintaan liittyvät haasteet.

Aihe on tärkeä ja ajankohtainen nyky-yhteiskunnassa, jossa varsinkin yksilön itsemääräämisoikeus ja ruumiillinen koskemattomuus herättävät keskustelua. Helsingin uusi ihmiskaupparyhmä on Suomen ensimmäinen ja siitä on uutisoitu myös mediassa. Mielestämme on tärkeää selvittää ryhmän toiminnan lähtökohtia ja päämääriä sekä tarkastella ihmiskaupparikosta muuttuvana ilmiönä.

Ihmiskauppa on vakava, vapauteen kohdistuva rikos sekä samalla loukkaus yksilön ihmisarvoa ja koskemattomuutta vastaan. Ihmiskauppa on globaali ilmiö ja jokainen maa on sidoksissa siihen jollakin tavalla. Suomessa ihmiskauppa kriminalisoitiin nimenomaisesti vasta vuonna 2004. Vaikka

väkivalta, hyväksikäyttö ja orjuus ovat kaikkien tuntemia ja rikollisiksi teoiksi myönnettyjä ilmiöitä, on niitä ollut tähän päivään asti hankalaa yhdistää ihmiskauppaan. Tästäkin syystä aiheen tutkiminen on mielestämme tärkeää.

1.3 Aiempia tutkimuksia

Aiempia ihmiskaupparikoksiin pohjautuvia tutkimuksia on toteutettu viime vuosina yhä enemmän. Vuonna 2020 julkaistiin Yhdistyneiden kansakuntien maailmanlaajuinen raportti ihmiskaupasta "Global Report on Trafficking in Persons" (UNODC 2018). Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti (HEUNI) on julkaissut myös useita ihmiskauppaan liittyviä tutkimuksia. Muutamia esimerkkejä mainitaksemme vuonna 2020 julkaistu tutkimus työperäisen ihmiskaupan paljastamisesta, vuonna 2019 julkaistu tutkimus, jossa tarkastellaan ihmiskauppaa ja siihen liittyvää hyväksikäyttöä Suomessa 2000-luvulla sekä samana vuonna julkaistu selvitys lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta ihmiskaupasta Suomessa.

Global Report on Trafficking in Persons –tutkimuksesta ilmenee myös, että ihmiskaupparikoksien ilmaantuminen on maailmanlaajuisesti kasvanut muutaman viime vuoden aikana (UNODC 2018, 7). Samassa tutkimuksessa kerrotaan myös, että ihmiskaupan uhreja on tilastoitu vuonna 2016 enemmän kuin koskaan aikaisemmin viimeisen 13 vuoden aikana. Tutkimuksessa ilmenee, että nämä kasvaneet tilastot johtuvat pitkälti siitä, että maailmanlaajuisesti valtiot ovat kehittäneet parempia keinoja taltioida tilastoja ihmiskaupasta. (UNODC 2018, 21).

Ihmiskaupasta on toteutettu myös muutamia opinnäytetöitä eri oppilaitoksissa. Tuorein opinnäytetyönä toteutettu tutkimus on Rantasen Poliisiammattikorkeakoulussa toteuttama työ vuodelta 2020, jossa hän käsittelee ihmiskaupan uhrien tunnistamista ja avun piiriin ohjaamista. Poliisiammattikorkeakoulussa on samana vuonna julkaistu myös Majewskin ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö esitutkinnan haasteista seksuaalisen hyväksikäytön ihmiskaupassa.

Lisäksi löytyy Oulun seudun ammattikorkeakoulussa vuonna 2011 toteutettu opinnäytetyö, jossa Kainulainen käsittelee ihmiskaupan uhrin auttamista Suomessa. Vuotta aiemmin on myös julkaistu Saimaan ammattikorkeakoulussa tehty Auvisen, Kaharin ja Kilpeläisen opinnäytetyö, jonka aiheena on ihmiskauppa ja uhrin tunnistaminen.

Nämä aiemmat tutkimukset ovat kuitenkin keskittyneet esimerkiksi juuri ihmiskaupan uhrin tunnistamiseen ja kohtaamiseen tai sitten tutkintaa on kohdennettu vain seksiperäisiin ihmiskaupparikoksiin. Koska Helsingin ihmiskaupparyhmä on vasta perustettu, on selkeää, ettei sen toimintaa käsittelevää tutkimusta ole vielä toteutettu. Myöskään aiempaa tutkimusta ihmiskaupparikosten esitutkinnan haasteista ei ole vielä tähän asti julkaistu.

1.4 Opinnäytetyön rakenne

Tässä opinnäytetyössä kerromme ensin ihmiskaupan teoriasta avaamalla tarkemmin ihmiskauppaa koskevaa lainsäädäntöä ja määritelmiä. Pyrimme avaamaan ihmiskauppaa koskevia käsitteitä ja kertomaan ihmiskaupasta ilmiönä yleisesti. Teoriaosuuden jälkeen esittelemme tarkemmin käyttämiämme tutkimus- ja analyysimenetelmiä. Kerromme, mitä tutkimusmenetelmää olemme käyttäneet ja kuinka olemme tutkimuksen toteuttaneet muun muassa aineiston keruun ja haastatteluiden osalta. Esittelemme myös tarkemmin tutkimuskysymykset ja niiden sisällön. Neljännessä kappaleessa on kerrottu tarkemmin Helsingin poliisilaitoksella toimivan ihmiskaupparyhmän kokoonpanosta sekä sen perustamisesta. Tämän jälkeen viidennessä kappaleessa kerromme tutkimustuloksista. Lopussa vielä kokoamme tutkimukseen liittyviä johtopäätöksiä sekä pohdimme muun muassa tutkimuksen luotettavuutta.

2 TEORIA

2.1 Ihmiskauppa

Ihmiskaupassa on kyse prosessinomaisesta hyväksikäytöstä, jossa tekijä tavoittelee taloudellista hyötyä alistamalla uhreja erilaisin keinoin. Taloudellista hyödyn tavoittelu ei kuitenkaan ole ehtona rikoksen tunnusmerkistön täyttymiselle. Ihmiskaupan uhri on useimmiten heikossa asemassa oleva henkilö, joka on saatettu alistaa esimerkiksi seksuaalisen hyväksikäyttöön tai pakkotyöhön. Keskeistä ihmiskaupassa on uhrin riippuvuus tekijästä. (Poliisi, luettu 23.4.2021.)

Joissakin tapauksissa uhri on saattanut aluksi suostua vapaaehtoisesti toimintaan, joka on myöhemmin osoittautunutkin ihmiskaupaksi. Myöskään tällä ei ole merkitystä rikoksen syyksi lukemiselle, mikäli uhri on saatu toimintaan mukaan lainvastaisin keinoin. Olennaista on myös henkilön tosiasiallinen mahdollisuus saada itse päättää asioistaan. Mikäli tällaista vapautta ei ole, saattaa kyseessä olla ihmiskauppaa. (Poliisi, luettu 23.4.2021.)

Ihmiskaupparikoksessa tekijä hyödyntää uhrin luottamusta, haavoittuvuutta ja riippuvuutta. Ihmiskaupalla voi olla vakavia vaikutuksia uhrin psyykkiselle ja fyysiselle hyvinvoinnille, jolloin seuraukset ovat usein kokonaisvaltaisia. Koska ihmiskaupparikoksissa on keskeistä uhrin hienovarainen kontrollointi sekä tähän kohdistuva vallankäyttö, saattaa ihmiskauppaa ilmetä hyvin arkisissakin tilanteissa. Tämän vuoksi ihmiskauppa saattaa jäädä tunnistamatta ja esimerkiksi perheen sisäiseen väkivalta tulkitaan pelkkänä pahoinpitelynä. (Kervinen 2019, 10.)

Ihmiskaupassa ihmistä rekrytoidaan, välitetään, pidetään tai vastaanotetaan suoranaista riistoa varten tai orjuutetaan. Keinoina käytetään mm. uhkailua, huijaamista, pakottamista tai väkivaltaa.

Tarkoituksena on kuitenkin ainakin jossain muodossa hyväksikäyttää ihmistä. Yksinkertaistettuna ihmiskaupassa on kyse kysynnän ja tarjonnan periaatteesta. Siellä missä esimerkiksi prostituutio on laillista, seksipalveluidenkin ostaminen normalisoituu ja sen myötä myös kysyntä kasvaa. Niin kauan, kun ihmiskauppaan ei puututa eli kysyntää ei käsitellä, ei myöskään ihmiskauppaa voida lopettaa. (Alopeaceus ja Lehelmä 2016, 68, 82–83.)

Ihmiskaupan uhreiksi voi päätyä iästä riippumatta niin miehet kuin naisetkin. Kuitenkin valtaosa, noin 80 prosenttia, uhreista on naisia ja lapsia, jotka ovat päätyneet seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi. Ihmiskauppa on nopeasti leviävä rikollisuudenala ja uhrien määrä on noussut huomattavasti viime vuosien aikana. Suuri osa rikollisista sekaantuu ihmiskauppaan sen pienten kiinnijäämisriskien ja suurten voittojen vuoksi. Pienet kiinnijäämisriskit puolestaan johtuvat osaltaan ihmiskaupparikosten tekijöiden rinkimäisestä toiminnasta, jossa tekijänä ei olekaan vain yksi henkilö vaan kokonainen verkosto eri organisaatioita. (Lehelmä 2016, 85.)

2.1.1 Ihmiskaupan ilmenemismuodot

Ihmiskauppa on rikosnimikkeenä omalaatuinen, koska sillä on monia eri ilmenemisen muotoja. Kuitenkin kaikissa ihmiskaupan eri muodoissa ratkaisevana tekijänä on rikosentekijän ja uhrin alisteinen asema taloudellisen tai jonkin muun hyödyn saamiseksi. Tämän lisäksi uhrin puolesta tehdään päätöksiä, jotka saattavat rajoittaa uhrin elämää ja toimintaa. Ihmiskaupassa hyväksikäyttö on harvoin yksittäinen teko, vaan se on usein ajallisesti pitkä alistamisen ja vallankäytön prosessi. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, luettu 23.4.2021.)

Ihmiskauppa voi ilmetä seksuaalisena hyväksikäyttönä, jolla tarkoitetaan henkilön painostamista tai pakottamista prostituutioon, seksiteollisuuden käyttöön tai muun seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, luettu 23.4.2021). Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa on prosessinomaista itsemääräämisoikeuden ja ruumiillisen koskemattomuuden riistämistä ja alistamista. Teolle tyypillistä on uhrin manipulointi siten, että lopulta uhri uskoo itse olevansa syyllinen hyväksikäyttöön. Syyllisyys puolestaan johtaa häpeän tunteeseen, jolloin uhrin on vaikeaa puhua tapahtumista kenellekään. (Vähemmistövaltuutettu 2014, 101.)

Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan uhreista suurin osa on naisia ja tyttöjä. Kuitenkin myös miehet ja etenkin nuoret pojat voivat joutua seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, luettu 23.4.2021.)

Toinen yleisimmistä ihmiskaupan ilmenemismuodoista on työvoiman hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa, jota kutsutaan myös työperäiseksi ihmiskaupaksi. Siinä henkilö saatetaan tekemään työtä siten, ettei hänellä ole tosiasiallista mahdollisuutta kieltäytyä työstä tai lopettaa sen tekeminen.

Usein taustalla on uhrin pelko mahdollisista vakavista seuraamuksista, jotka voivat kohdistua joko uhuriin itseensä tai hänen läheisiinsä. Lisäksi uhrin suostuminen työn tekoon saattaa johtua myös pelosta joutua poistetuksi maasta tai jäämään vieraaseen maahan yksin. Työperäinen ihmiskauppa tulee ilmi huonoina työolosuhteina kuten pitkinä työaikoina, huonona palkkana sekä taukojen puuttumisena. Keskeistä on uhrin riippuvainen asema työnantajaansa nähden. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, luettu 23.4.2021.)

Avioliittoon tai adoptioon pakottaminen on myös yksi ihmiskaupan ilmenemismuodoista. Avioliittoon pakottaminen eli pakkoavioliitto tarkoittaa avioliittoa tai sen kaltaista suhdetta, jossa toinen tai molemmat puolisoista ei ole voinut itse vaikuttaa avioliiton solmimiseen tai puolison valintaan. Taustalla on usein painostus suvun tai muun yhteisön puolesta. Pakkoavioliitoksi luetaan myös tilanne, jossa avioliittoon on aluksi suostuttu, mutta toinen osapuolista ei halutessaan pääse irtaantumaan siitä esimerkiksi painostuksen vuoksi. (Oikeusministeriö, 2020.)

Ihmiskauppa voi ilmetä myös henkilön pakottamisena kerjäämiseen tai rikolliseen toimintaan. Tällöin henkilö ei toimi vapaaehtoisesti, vaan hänet on voitu pakottaa toimintaan esimerkiksi väkivallalla uhaten. Hyväksikäytön uhriksi joutunut henkilö ei myöskään hyödy kerjäämistään rahoista tai tekemistään rikoksista, vaan joku muu kerää voitot ja hyötyy toiminnasta. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, luettu 23.4.2021.)

Ihmiselimillä ja -kudoksilla käytävä kauppa sekä niin kutsuttu Benefit Fraud ovat myös ihmiskaupan eri muotoja. Benefit Fraud –ihmiskauppa tarkoittaa kokonaisuutta, jossa uhri otetaan määräysvaltaan ja pidetään köyhyydessä, jonka jälkeen tekijä kerää uhrille maksetut etuudet. Benefit Fraud-ihmiskauppaa ei mainita rikoslaissa, sillä se on vielä hyvin moderni ilmiö. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, luettu 23.4.2021.)

2.2 Lainsäädäntö

Perustuslain 7 §:n mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Ketään ei myöskään saa tuomita kuolemaan, kiduttaa eikä muutoinkaan kohdella ihmisarvoa loukkaavasti. Kenenkään henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. (Suomen perustuslaki, 11.6.1999/731.)

Ihmiskaupasta on erikseen säädelty rikoslaissa, ulkomaalaislaissa sekä laissa kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta. Lisäksi on solmittu kansainvälisiä sopimuksia, joiden tarkoitus on torjua ihmiskauppaa kansainvälisellä tasolla.

Näistä tärkeimpiä sopimuksia ovat Yhdistyneiden kansakuntien ihmiskauppaa käsittelevät sopimukset. Samankaltaisia säädöksiä ovat luoneet myös Kansainvälinen työjärjestö (ILO), Euroopan unioni (EU), Euroopan neuvosto (EN) sekä Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö (ETYJ). (Ulkoasiainministeriö 2010.)

2.2.1 Rikoslaki

Suomessa ihmiskauppa on kriminalisoitu rikoslain 25 luvun 3 ja 3a §:ssä. Pykälien mukaan rangaistaviksi teoiksi on nimetty ihmiskauppa ja törkeä ihmiskauppa. Rangaistaviksi teoiksi on säädetty myös molempien nimikkeiden yritykset. Säädökset astuivat voimaan rikoslaissa 1.8.2004. (Poliisi, luettu 12.4.2021.)

Rikoslain 25 luvun 3 § käsittelee ihmiskauppaa rikosnimikkeenä. Pykälän mukaan se, joka:

- ”1) käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa taikka toista painostamalla,
- 2) erehdyttämällä toista tai tämän erehdystä hyväksi käyttämällä,
- 3) maksamalla korvauksen toista määräysvallassaan pitävälle henkilölle tai
- 4) ottamalla vastaan sellaisen korvauksen

ottaa toisen määräysvaltaansa, värvää toisen taikka luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa toisen hänen saattamiseen parituksen tai siihen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, pakkotyöhön tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka elimien tai kudoksien poistamiseksi, on tuomittava ihmiskaupasta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi” (Rikoslaki 19.12.1889/39).

”Lisäksi ihmiskaupasta tuomitaan myös se, joka ottaa määräysvaltaansa kahdeksatoista vuotta nuoremman henkilön taikka värvää, luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa tämän edellä mainituissa tarkoituksissa, vaikka mitään 1–4 kohdassa tarkoitettua keinoa ei olisi käytetty” (Rikoslaki 19.12.1889/39).

Rikoslain 25 luvun 3a § käsittelee törkeää ihmiskauppaa rikosnimikkeenä ja sen mukaan teko luetaan törkeäksi, jos ihmiskaupassa:

- ”1) käytetään 3 §:ssä tarkoitettujen keinojen sijasta tai lisäksi väkivaltaa, uhkausta tai kavaluutta,

2) aiheutetaan tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila taikka näihin rinnastettavaa erityisen tuntuva kärsimystä,

3) rikos kohdistuu kahdeksaatoista vuotta nuorempaan lapseen tai henkilöön, jonka kyky puolustaa itseään on olennaisesti heikentynyt, tai

4) rikos tehdään osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa (8.5.2015/564)

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Henkilö voidaan tuomita törkeästä ihmiskaupasta vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi” (Rikoslaki 19.12.1889/39).

”Törkeästä ihmiskaupasta tuomitaan myös se, joka alistaa toisen orjuuteen tai pitää toista orjuudessa, kuljettaa orjia tai käy kauppaa orjilla, jos teko kokonaisuutena arvostellen on törkeä” (Rikoslaki 19.12.1889/39).

2.2.2 Esitutkinta ja esitutkintalaki

Esitutkintalain 3 luvun 8 § mukaan esitutkintaviranomainen voi tutkia ulkomailla tehdyksi epäillyn rikoksen, jos rikokseen voidaan soveltaa Suomen lakia (esitutkintalaki 3:8§, Finlex). Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän mukaan suurin osa auttamisjärjestelmän piiriin otetuista asiakkaista on ulkomaan kansalaisia. Näistä suurin osa on joutunut ihmiskaupan uhriksi Suomen ulkopuolella. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä). Esitutkintalain 3:8§ mahdollistaa esitutkinnan aloittamisen tilanteessa, jossa rikoksen tekijä on vielä ulkomailla.

Esitutkintalain 4 luvussa käsitellään esitutkintaperiaatteita sekä esitutkintaan osallistuvien oikeuksia. Näistä ihmiskaupparikoksiin keskeisimpänä on 4 luvun 13 § 4 momentti, jossa on säädetty seuraavaa:

”Muulla kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkielisellä on oikeus esitutkinnassa käyttää kieltä, jota hän ymmärtää ja osaa puhua riittävästi, sekä viittomakielisellä oikeus käyttää viittomakieltä. Esitutkintaviranomaisen on selvitettävä, tarvitseeko asianosainen tulkkausta. Esitutkintaviranomaisen on huolehdittava siitä, että asianosainen saa tarvitsemansa tulkkauksen. Tulkkinen saa toimia rehellinen ja muuten tehtävään sopiva henkilö, jolla on tehtävän edellyttämät taidot. Esitutkintaviranomaisen on määrättävä tehtävään uusi tulkin, jos asianosaisen oikeusturva sitä edellyttää. Esitutkintaviranomainen voi määrätä tehtävään uuden tulkin myös muusta painavasta syystä” (Esitutkintalaki 4:13§).”

Esitutkintalaki siis edellyttää, että esitutkintaviranomainen käyttää esitutkinnassa kieltä, jota esimerkiksi ihmiskaupparikoksen asianomistaja ymmärtää ja osaa puhua riittävästi.

2.2.3 Ulkomaalaislaki ja muut säädökset

Ihmiskauppa on ainoa rikosnimike, jonka uhrille voidaan mahdollisesti myöntää oleskelulupa. Tästä on säädetty erikseen ulkomaalaislaissa (301/2004), jonka 52 a §:n mukaan Suomessa oleskelevalle ihmiskaupan uhrille voidaan myöntää oleskelulupa, jos uhrin oleskelu Suomessa on esitutkinnan tai tuomioistuinkäsittelyn vuoksi perusteltua. Lisäksi vaatimuksena on, että uhri on valmis tekemään viranomaisen kanssa yhteistyötä ihmiskaupasta epäiltyjen kiinni saamiseksi eikä hänellä ole enää epäiltyihin minkään laisia siteitä. (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301.)

Oleskelulupa voidaan kuitenkin myöntää, vaikka edellä mainitut seikat eivät täytyisi, jos ihmiskaupan uhrin tila tai asema koetaan erityisen haavoittuvaksi. Ulkomaalaislain 52 b §:n mukaan ihmiskaupan uhrille voidaan myös myöntää harkinta-aika, jonka aikana hänen tulee päättää, suostuuko hän yhteistyöhön viranomaisten kanssa. (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301.)

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta puolestaan liittyvät ihmiskaupan uhrin auttamisjärjestelmään. Lain tarkoituksena on turvata kansainvälistä suojelua hakevan ja tilapäistä suojelua saavan toimeentulo ja huolenpito ihmisoikeuksia ja perusoikeuksia kunnioittaen. (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 17.6.2011/746.)

2.2.4 Tunnusmerkistö

Ihmiskauppa on rikosnimikkeenä poikkeuksellinen, sillä sen syyksi lukeminen edellyttää kolmen elementin täyttymistä, joita ovat tavoite, tekotapa ja keino. Jotta voidaan puhua ihmiskaupasta, on teon tavoitteena oltava uhrin saattaminen, parituksen, seksuaalisen hyväksikäytön, pakkotyön tai muun ihmisarvoa loukkaavan olosuhteen kohteeksi (Hoikkala 2016, 41–43). Hallituksen esityksessä (HE 34/2004) todetaan, että tämä muu ihmisarvoa loukkaava olosuhde voisi olla esimerkiksi kerjääminen. Jos rikoksen pyrkimyksenä on mikä tahansa muu päämäärä, ei kyseessä ole ihmiskauppa. (Hoikkala 2016, 41–43.)

Edellä mainittuun tavoitteeseen on päästävä tietyllä tekotavalla, joita ovat toisen valtaan ottaminen, värvääminen, luovuttaminen, kuljettaminen, vastaanottaminen ja majoittaminen. Laissa nämä tekotavat ovat lueteltu sillä mentaliteetilla, että kaikki ihmiskauppatoimintaan osallistuneet henkilöt voidaan tuomita. Tämän vuoksi ihmiskaupan minimirangaistus on vain neljä kuukautta vankeutta. (Hoikkala 2016, 42.)

Kolmantena arvioitava tunnusmerkistön osa on ihmiskaupan keino. Rikoslaisissa lueteltuja keinoja ovat erehdyttäminen, toisen riippuvaisen aseman hyväksikäyttö sekä korvauksen maksaminen tai vastaanottaminen toisen tekemästä ihmiskaupasta. (Hoikkala 2016, 42.)

2.3 Ihmiskaupan kaltaiset rikokset

Ihmiskaupparikoksen lisäksi rikoslakiin on kirjattu niin kutsuttuja ihmiskaupan kaltaisia rikoksia, jotka ovat rikosoikeudellisesti hyvin lähellä ihmiskauppaa. Näitä ihmiskaupan kaltaisia rikoksia ovat törkeä paritus, törkeä laittoman maahantulon järjestäminen ja kiskonnantapainen työsyrijntä. Rajanveto saattaa olla hankalaa ja usein saattaakin käydä niin, että ihmiskaupan kaltaista rikosta tutkittaessa se paljastuu ihmiskaupaksi tai törkeäksi ihmiskaupaksi. (Poliisi, luettu 9.4.2021.)

Parituksesta ja törkeästä parituksesta on säädetty rikoslain 20 luvun 9 ja 9a §:ssä. Seksipalveluiden myynti Suomessa ei ole laissa kiellettyä, mutta seksikaupan kohteen paritus sen sijaan on rangaistava teko. Parituksessa parittaja järjestee kohteelleen puitteet myydä seksiä ja saa itse osan seksikaupan tuotoista. Parituksen kohde on saattanut alun perin lähteä vapaaehtoisesti prostituutioon, mutta tilanne on myöhemmin muuttunut ihmiskauppatilanteeksi. Törkeän parituksen syyksi luettavuuteen kuuluu huomattavan hyödyn tavoittelu, teon suunnitelmallisuus tai jos kaupiteltava kohde on alaikäinen. (Poliisi, luettu 9.4.2021.)

Kiskonnantapainen työsyrijntä tarkoittaa tilannetta, jossa työntekijä asettaa työntekijän huomattavan epäedulliseen asemaan käyttämällä hyväksi tämän riippuvaista asemaa, tietämättömyyttä tai ymmärtämättömyyttä. Usein kyseessä ovat nimenomaan ulkomaalaiset työntekijät, jotka eivät huonon kielitaitonsa vuoksi kykene vaatimaan oikeuksiaan. Jos työtä teetetään työntekijällä kohtuuttomasti huomioimatta työsuojelullisia puolia, voi kyseessä ollakin ihmiskauppatilanne. (Poliisi, luettu 9.4.2021.)

Laittoman maahantulon järjestäminen on säädetty rangaistavaksi rikoslain 17 luvun 8§:ssä. Tämän mukaan laittoman maahantulon järjestämisestä voidaan epäillä henkilöä, joka tuo tai yrittää tuoda Suomeen ulkomaalaisen, jolla ei ole maahantuloon vaadittavaa passia tai muuta matkustusasiakirjaa, viisumia tai oleskelulupaa. Rikos edellyttää tahallisuutta. (Oikeusministeriö, luettu 9.4.2021.)

2.4 Ihmiskauppa Suomessa

Suomessa ihmiskaupparikollisuus on tullut esiin pääasiassa seksuaalisissa tai työperäisissä hyväksikäyttötapauksissa. Näiden lisäksi ihmiskauppaa on kuitenkin ilmennyt myös pakkoavioliittotarkoituksessa sekä hyväksikäyttönä rikollisessa toiminnassa. Ihmiskaupparikollisuus on pitkälti rajat ylittävää.

tävää rikollisuutta ja Suomi onkin pääasiassa ihmiskaupan kauttakulku- ja kohdemaana. Tämä tarkoittaa sitä, että uhreja tuodaan Suomeen kohdemaasta tai heitä kuljetetaan Suomen läpi toiseen valtioon hyväksikäyttöä varten. Ihmiskauppaa voi kuitenkin tapahtua myös Suomen rajojen sisällä ja sekä uhri, että tekijä voivat olla suomalaisia. (Poliisi, luettu 10.4.2021.)

Työvoiman hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa on Suomessa yleistä. Usein uhri on ulkomaalainen ja hänet on alistettu tekemään töitä huonoilla ehdoilla ja ihmisarvoa loukkaavissa työolosuhteissa. Tämän kaltaista hyväksikäyttöä on havaittu muun muassa siivoustyössä, ravintola- ja rakennusalalla sekä luonnonmarjojen poiminnan alalla. Yritykset, joissa hyväksikäyttöä on tunnistettu, ovat olleet niin ulkomaalaisten kuin suomalaistenkin omistamia. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, luettu 10.4.2021.)

Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvää ihmiskauppaa, kuten prostituutioon pakottamista, on tunnistettu Suomessa joitakin tapauksia vuosittain. Tavallisimmin naispuolinen uhri on pakotettu muun muassa uhkailemalla, velkaannuttamalla tai päihderiippuvuutta hyväksikäyttämällä myymään seksipalveluita. Osa uhreista on ollut alaikäisiä henkilöitä. Kuten työperäisessä ihmiskaupassa, niin myös seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvässä ihmiskaupassa uhreina ja tekijöinä on ollut sekä ulkomaalaisia, että suomalaisia henkilöitä. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, luettu 10.4.2021.)

Suomessa on jonkin verran havaittu myös avioliittoon pakottamista sekä rikollisuuteen ja kerjäämiseen liittyvää ihmiskauppaa. Kaksi viimeisintä ovat kuitenkin vielä käsitteenä melko uusia, joten siksi niitä on havaittu Suomessa hyvin vähän. Elinkauppaa puolestaan ei toistaiseksi ole vielä Suomessa havaittu. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, luettu 10.4.2021.)

Suomessa Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä aloitti toimintansa vuosina 2005–2006. Aluksi asiakkaita oli vähän, mutta myöhemmin määrät ovat kasvaneet huomattavasti. Vuosien 2006 ja 2017 välisenä aikana auttamisjärjestelmä on auttanut yhteensä 630 mahdollista ihmiskaupan uhria. Valtaosa auttamisjärjestelmän asiakkaista on ulkomaalaisia, jotka ovat joutuneet ihmiskaupan uhriksi Suomen ulkopuolella. Merkittävä osa, arviolta noin 38 prosenttia, asiakkaista kuitenkin on joutunut ihmiskauppaan viittaaviin olosuhteisiin Suomessa. Auttamisjärjestelmän tilastot eivät kuitenkaan kerro koko totuutta Suomessa tapahtuvasta ihmiskaupasta tai sen kaltaisesta rikollisuudesta. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, luettu 10.4.2021.)

3 TUTKIMUS JA TUTKIMUSMENETELMÄ

3.1 Tutkimus

Opinnäytetyön tutkimuksena on kartoittaa ihmiskaupparikosten esitutinnan haasteita ja sitä, miten Helsingin uuden valtakunnallisen ihmiskaupparyhmän on mahdollista vaikuttaa niihin. Koska kyseessä on juuri toimintansa aloittanut työryhmä, on tärkeää kartoittaa heidän kokemuksiaan ihmiskaupparikoksiin keskitetyn ryhmän toimivuudesta sekä vaikutuksista. Varsinkin kun ihmiskaupparikoksen uhreja tunnustetaan jatkuvasti enemmän (Ihmiskaupan uhrin auttamisjärjestelmä). Pääasialliset kolme tutkimuskysymystä tutkimuksessamme on:

- Millaisia haasteita ihmiskaupparikosten esitutkintaan liittyy?
- Millaisia odotuksia haastateltavilla on uuden ihmiskaupparyhmän perustamisesta ja sen tarpeellisuudesta?
- Miten uusi ryhmä kykenee vastaamaan ihmiskaupparikosten esitutinnan haasteisiin?

Ensimmäistä tutkimuskysymystä “millaisia haasteita ihmiskaupparikosten esitutkintaan liittyy?” on jo aikaisemmin tutkittu Nils Majewskin poliisiammattikorkeakoulun ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyössä. Kuitenkin tämä tutkimus keskittyi melko pitkälti esitutinnan haasteisiin ihmiskaupparikoksissa, joissa ilmenee seksuaalista hyväksikäyttöä. Ihmiskaupparikosten esitutinnan haasteita ei siis ole vielä käsitelty kokonaisvaltaisesti ja kaikkia ihmiskaupan ilmenemismuotoja huomioiden. Vaikka Helsingin valtakunnallinen ihmiskaupparyhmä on vasta aloittanut toimintansa, oli tarkoituksenamme tutkia kyseisen ryhmän ajatuksia myös esitutinnan haasteisiin.

Toisena tutkimuskysymyksenämme on “millaisia odotuksia haastateltavilla on uuden ryhmän perustamisesta ja sen tarpeellisuudesta?”. Kyseisen tutkintaryhmän ollessa ensimmäinen Suomessa, koimme tärkeäksi selvittää tutkijoiden näkemyksiä ja odotuksia ryhmän toiminnalle. Helsingin poliisilaitokselle perustetusta valtakunnallisesta ihmiskaupparyhmästä on myös uutisoitu jonkun verran mediassa, ja taustalla on ollut tietynlaista poliittistakin painetta. Tämän seikan valossa ryhmän jäsenten oma näkemys toiminnalle on mielenkiintoista selvittää.

Kolmantena tutkimuskysymyksenä tutkimuksessamme on “miten uusi ryhmä kykenee vastaamaan ihmiskaupparikosten esitutinnan haasteisiin?”. Koska tutkimuksessamme selvitetään ihmiskaupparikosten esitutinnan haasteita sekä uuden ihmiskaupparyhmän odotuksia ryhmän toiminnalle, on loogista selvittää myös heidän näkemyksensä siitä, millaisia edistysaskelia ryhmän perustamisella voidaan saavuttaa. Tällä tutkimuskysymyksellä olemme pyrkineet nitomaan kaksi aiempaa niin sanottua päätutkimuskysymystä yhteen. Kuten aiemmin mainitsimme, ryhmän perustamisen taustalla on ilmennyt poliittista painetta eli ryhmän perustamiselle on koettu tarvetta. Sen vuoksi on

tärkeää selvittää, miten ryhmä kykenee vastaamaan ihmiskaupparikosten esitutkintaan liittyviin haasteisiin.

Yksi tutkimuksemme ongelmakohtia on se, että Helsingin valtakunnallinen ihmiskaupparyhmä on vasta aloittanut toimintansa eikä se siis ole ollut ajallisesti vielä kovinkaan pitkään toiminnassa. Tästä syystä tarkkaa tutkimustietoa voi olla vaikea saada. Kuitenkin tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa ihmiskaupparikosten esitutkinnan haasteita sekä tässä tutkimuksessa haastateltujen henkilöiden näkemyksiä siitä, miten haasteisiin olisi mahdollista vaikuttaa. Uskomme, että vaikka ryhmä onkin ollut toiminnassa vasta lyhyen aikaa, on tutkimuksemme tutkimuskysymyksiin mahdollista hakea vastauksia.

3.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyön tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena. Kvalitatiivinen tutkimus on laadullinen tutkimus, jossa pyritään kohdentamaan tutkimus muutamaan, mahdollisimman sopivaan henkilöön. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa haastatellaan tutkimukseen valittuja henkilöitä, jonka jälkeen haastattelujen tuloksia verrataan toisiinsa. Koska tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa ihmiskaupparikosten esitutkinnan haasteita sekä tutkintaryhmän näkemyksiä ja mahdollisia vaikutuksia näihin, päädyimme teemahaastatteluun. (Hirsjärvi & Hurme, 2008, 35–38)

Kvalitatiivinen tutkimus voidaan karkeimmillaan ymmärtää yksinkertaisesti aineiston muodon ei numeraaliseksi kuvaukseksi. Kuitenkin kvalitatiivisen tutkimuksen haastatteluilla kertynyttä aineistoa voidaan analysoida sekä kvalitatiivisesti että kvantitatiivisesti. Kvalitatiivisen tutkimuksella kerrytettyä aineistolla tarkoitetaan pelkistetyimmillään aineistoa, joka on ilmiänsuultaan tekstiä. (Eskola & Suoranta 1998, 11–13).

Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein myös varsin pieneen määrään tapauksia ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman perusteellisesti. Tutkija pyrkii sijoittamaan tutkimuskohteen yhteiskunnallisiin yhteyksiinsä ja antamaan siitä yksityiskohtaisen ja tarkan kuvan. (Eskola & Suoranta 1998, 15).

Tämän työn laadullinen tutkimus toteutettiin teemahaastatteluna. Teemahaastattelussa kysymysten muoto on kaikille sama, mutta niiden järjestystä voidaan vaihdella. Lisäksi haastateltavat voivat vastata omin sanoin. (Hirsjärvi 2008, 47). Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit, teema-alueet on määritelty etukäteen. Teemahaastattelusta puuttuu kuitenkin strukturoidulle haastattelulle tyypillinen kysymysten tarkka muoto ja järjestys. Haastattelija varmistaa, että kaikki etukäteen päätetyt teema-alueet käydään haastattelussa läpi, mutta niiden laajuus ja järjestys vaihtelevat haastatteluiden välillä. Tämä mahdollistaa sen, että haastattelijalla on jonkinlainen tukilista käsiteltävistä

asioista, eikä valmiita kysymyksiä. Erityyppiset haastattelut tavoittavat erilaista tietoa, joten haastattelutyyppi kannattaa valita tutkimusongelman perusteella. (Eskola & Suoranta 1998, 63–66)

Teemahaastattelu sopi parhaiten tutkimukseemme, sillä tarkoituksenamme oli kohdentaa tutkimus tutkijoihin Helsingin ihmiskaupparyhmästä. Halusimme myös haastatella jotakin ryhmän ulkopuolista henkilöä, kenellä olisi mahdollisimman laaja kokemus ihmiskaupparikosten tutkinnasta. Teemahaastattelu mahdollisti sen, että voimme kohdentaa tutkimuksemme juuri oikeisiin henkilöihin.

Teemahaastattelu soveltui myös paremmin tutkimukseemme kuin avoin haastattelu. Avoimessa haastattelussa haastattelijan tarkoitus on syventää haastateltavien vastauksia, jolloin haastattelu tukeutuu pelkästään haastateltavan vastauksien varaan (Hirsjärvi & Hurme 2008, 45). Tutkimuskysymyksiemme puolesta avoin haastattelu ei olisi ollut tarkoituksenmukainen, sillä tutkimuskysymyksiemme tutkiminen vaatii etukäteen mietityt teema-alueet.

3.3 Tutkimuksen toteutus ja aiheen rajaaminen

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen tutkimus, jonka tavoitteena on vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin: Millaisia haasteita ihmiskaupparikosten esitutkintaan liittyy? Millaisia odotuksia haastateltavilla on uuden ryhmän perustamisesta ja sen tarpeellisuudesta? Miten uusi ryhmä kykenee vastaamaan ihmiskaupparikosten esitutkinnan haasteisiin? Näihin kysymyksiin pyrimme löytämään vastauksia haastatteleamalla tuoreita ihmiskaupparyhmän jäseniä sekä yhtä ryhmän ulkopuolista, mutta jo kymmeniä vuosia ihmiskaupparikosten parissa työskennellyttä tutkijaa.

Emme tässä tutkimuksessa tahdo rajata aihetta siten, että se käsittelisi vain yhtä tiettyä ihmiskaupparikosten ilmenemismuotoa. Ryhmä tutkii kaikki ihmiskaupparikoksiksi luettavat rikokset - niin työperäiset kuin seksiperäisetkin jutut. Tämän vuoksi myös tutkinnan haasteet tulisi selvittää ihmiskaupparikosten tyyppiä erittelemättä.

Tutkimuksessamme olemme pyrkineet rajaamaan aiheen myös siten, että se käsittelisi ihmiskaupparikosten tutkintaa Suomessa. Esitutkintaan liittyviä haasteita selvittäessämme sivuamme ihmiskaupparikosten globaalia piirrettä. Emme kuitenkaan käy tarkemmin läpi ihmiskaupparikosten esitutkintaa Suomen ulkopuolella, jotta tutkimuksemme ei kasvaisi liian laajaksi asiakokonaisuudeksi.

3.4 Haastattelujen toteutus

Haastattelimme tutkimusta varten neljää ihmiskaupparikosten tai ihmiskaupan kaltaisten rikosten tutkintaan perehtynyttä poliisia. Kolme haastatteluun osallistunutta henkilöä kuuluvat Helsingin poliisilaitoksen ihmiskaupparyhmään ja yksi haastateltavista on ryhmän ulkopuolinen henkilö. Haastateltavien kokemus nimenomaan ihmiskaupparikosten parissa työskentelystä vaihteli jonkin verran.

Kaikilla haastateltavilla oli kuitenkin taustaa pääasiassa rikostutkinnan puolelta ja se vaihteli viidestä vuodesta 35 vuoteen erilaisten työtehtävien parissa.

Halusimme valita tutkimukseen haastateltaviksi henkilöitä, jotka itse työskentelevät kyseisessä ryhmässä, koska uskoimme heidän osaavan vastata parhaiten ihmiskaupparyhmää koskeviin kysymyksiin. Pyrimme huomioimaan haastateltavia valikoidessamme, että henkilöillä olisi keskenään hieman erilaista kokemusta ja osaamista tutkinnasta, jotta saisimme mahdollisimman monta näkökulmaa tutkimuskysymyksiimme. Lisäksi pyrimme huomioimaan haastateltavien kokemuksen ihmiskaupparikosten parissa työskentelystä, jotta tutkimuskysymys liittyen esitutkinnan haasteisiin ei jäisi selvittämättä haastateltavien lyhyen virkauran vuoksi.

Haastattelut on toteutettu teemahaastatteluina ja valmiin kysymysrunгон pohjalta, vaikkakin keskustelu haastatteluissa oli muutoin hyvin vapaata. Kaikissa neljässä haastatteluissa on käytetty samaa kysymyspatteristoa. Haastattelut on toteutettu henkilökohtaisesti haastatteleamalla ja kestoltaan ne vaihtelivat puolesta tunnista tuntiin.

Tavoitteena haastatteluissa oli keskittyä kahteen pääteemaan eli Helsingin poliisilaitoksen ihmiskaupparyhmään sekä ihmiskaupparikosten esitutkinnan haasteisiin. Haastattelurunko oli jaettu neljään pääotsikkoon ja niiden alle oli kerätty aiheeseen liittyviä kysymyksiä. Ensimmäiseksi kävimme läpi haastateltavien urataustaa ja työkokemusta ihmiskaupparikosten parissa. Tämän jälkeen kävimme läpi haastateltavien näkemyksiä ihmiskaupan keskeisimmistä haasteista. Haasteiden jälkeen katsahdimme tarkemmin Helsingin ihmiskaupparyhmän perustamiseen sekä haastateltavien odotuksiin ryhmän toiminnasta ja tarpeellisuudesta. Tämän jälkeen pyrimme vielä kokoamaan haastateltavien näkemyksiä siitä, kuinka ihmiskaupparyhmä kykenee vaikuttamaan aiemmin läpikäytyihin ihmiskaupparikosten esitutkinnan haasteisiin.

Haastattelut toteutuivat sujuvasti, sillä kaikki neljä haastateltavaa vastasi asiantuntevasti haastattelun eri kysymyksiin. Haastateltaville oli annettu kysymysrunko luettavaksi ennen haastattelua. Lisäksi haastateltaville annettiin luettavaksi opinnäytetyö ennen sen julkaisemista, jotta heillä oli mahdollisuus varmistaa kirjoitetun tekstin paikkansapitävyys.

3.5 Tutkimuksen aineisto

Neljän eri henkilön haastattelusta kertyi nauhoitettua äänitettä yhteensä 2 tuntia ja 45 minuuttia. Kun tämä aineisto oli tallennettu, aineisto kirjoitettiin puhtaaksi litteroinnilla. Litterointi tarkoittaa aineiston puhtaaksikirjoittamista. Litterointi voidaan tehdä koko haastatteludialogista tai valikoiden teema-alueista. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 138.) Näistä äänitteistä litteroitiin tekstiä yhteensä 25 si-

vua tekstiä. Tutkimuksen litterointi purettiin äänitteeltä tekstitiedostoon, jossa eroteltiin haastattelijan kysymykset haastateltavan vastauksista tekstin lihavoinnilla. Litteroinnissa varmistettiin oikea sanamuodon käyttö kelaamalla äänitettä puheen varmistamiseksi.

4 HELSINGIN POLIISILAITOKSEN IHMISKAUPPARYHMÄ

Ihmiskaupparyhmä aloitti toimintansa Helsingin poliisilaitoksella virallisesti 8.2.2021. Uuteen ihmiskaupparyhmään on palkattu yhteensä parikymmentä henkilöä, joista kolme työskentelee Keskusrikospoliisin alaisuudessa ja loput Helsingin poliisissa. Ryhmä tutkii seksi- ja työperäistä ihmiskauppaa sekä parittamista.

Ryhmä on valtakunnallinen eli se vastaa kaikista Suomessa tapahtuneista laajemmista ihmiskaupparikoksista, joilla on jokin toinen liitännämaa tai yhteys toiseen paikkakuntaan Suomessa. Helsingin poliisilaitoksella on kuitenkin omat nimetyt tutkijat ihmiskaupparikoksille, jotka tapahtuvat vain Helsingissä tai helsinkiläisten toteuttamina. Valtakunnallinen muoto antaa paremmat mahdollisuudet toimintaan yli poliisilaitosrajojen.

Muuhun Eurooppaan verrattuna ihmiskauppaa tutkiva erikoisryhmä on perustettu Suomeen verrattain myöhään. Arvioiden mukaan Suomessa jopa noin 90 prosenttia ihmiskaupasta jää viranomaisilta pimentoon. Sanna Marinin hallitus on ottanut ihmiskaupan ilmiönä Suomessa vakavasti ja hallitus on asettanut oikeusministeriön alaisuuteen työryhmän selvittämään ihmiskaupan vastaisen työn kehittämistarpeita. Selvitys valmistuu tänä keväänä ja se tehdään yhteistyössä usean ministeriön, muiden viranomaisten sekä järjestöjen kanssa. (Yle, luettu 13.4.2021.)

Helsingin ihmiskaupparyhmästä on uutisoitu mediassa jonkin verran ja muun muassa sisäministeri Maria Ohisalo on kommentoinut uuden ryhmän perustamisesta seuraavasti: “On tärkeää, että tässä päästiin nyt liikkeelle. Toivon tämän lähettävän kaikille viestin, että tämä hallitus ottaa asian vakavasti. Ei saa syntyä vaikutelmaa, että tästä ilmiöstä ei oltaisi kiinnostuneita”. (Kaleva, luettu 13.4.2021.)

Vuonna 2007 ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattori Venla Roth on kertonut ihmiskaupan vastaisen työn risuista ja ruusuista sekä ottanut kantaa viranomaisten vaikutusvaltaan uhrien auttamisprosessissa. Hänen mukaansa poliisilla ja rajaviranomaisilla on harkinta-aikoja myöntäessään ja auttamisjärjestelmään ohjatessaan huomattava päätäntävalta. Tämän vuoksi näiden viranomaisten kyky tunnistaa ihmiskaupan uhreja on tärkeää ja siksi heidän koulutukseensa tulisikin suunnata voimavaroja. (Roth, 2007, luettu 9.4.2021.)

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä kappaleessa käsittelemme teemahaastatteluissa saatuja tuloksia. Kuten kolmannessa luvussa mainitsimme, haastattelut on toteutettu tiettyä kysymyspohjaa käyttäen ja kysymykset puolestaan ovat olleet kahden isomman teeman alla. Tässä luvussa olemme pyrkineet analysoimaan tutkimustuloksia nimenomaan teemojen pohjalta siten, että ensin käsittelemme haastateltavien näkemystä Helsingin poliisilaitoksen ihmiskaupparyhmästä ja tämän jälkeen kokoamme yhteen haastateltavien kertoman pohjalta ihmiskaupparikosten esitutinnan haasteet. Tällä jaottelulla olemme pyrkineet siihen, että tulosten käsittely olisi loogisempaa ja helposti luettavaa. Käytämme kaikista haastatteluun osallistuneista henkilöistä termiä haastateltava.

5.1 Odotukset uudesta ihmiskaupparyhmästä

Haastateltavilta kysyttiin avoimesti heidän odotuksiaan uudesta ihmiskaupparyhmästä ja kaikkien haastateltavien odotukset olivat positiiviset ja melko luottavaiset. Jokainen heistä kuitenkin painotti ryhmän tuoreutta ja sitä, että tässä vaiheessa ryhmän toiminta hakee vielä omia uomiaan, eikä ryhmän toiminnasta pysty tässä vaiheessa vielä kertomaan kovinkaan tarkasti. Haastateltavilta kysyttiin tarkentavia kysymyksiä liittyen ryhmän tarpeellisuuteen ja siihen, kuinka tämän nykyisen ryhmän tapa tutkia ihmiskaupparikoksia eroaa entisestä tavasta. Lisäksi haastateltavilta kysyttiin ryhmän jäsenten taustasta, osaamisesta sekä työnjaosta. Esitimme myös kysymyksiä liittyen ryhmän valtakunnallisuuteen sekä muiden viranomaisten kanssa tapahtuvaan yhteistyöhön.

Kaikki neljä haastateltavaa olivat sitä mieltä, että uuden ihmiskaupparikoksiin keskittyneen ryhmän perustaminen on tarpeellinen resurssointi. Yksi haastateltavista nosti esille, että ensimmäistä kertaa Suomessa on iso kansainvälinen ryhmä, joka tutkii ihmiskaupparikoksia. Muissa pohjoismaissa kyseinen ryhmä on ollut jo vuosia aiemmin. Lisäksi haastatteluissa tuli ilmi, että ryhmälle on ollut tarvetta jo pitkään. Eräs haastateltavista koki, että Helsingin tulisi pystyä vastaamaan vakaviin rikoksiin, kuten juuri ihmiskaupparikoksiin, ja se ei onnistu ilman tämän kaltaista kansainvälistä ja keskitettyä ryhmää. Haastateltavien mukaan ryhmän tarpeellisuus perustuu nimenomaan parempiin resursseihin, jonka ansiosta tutkijoilla on enemmän aikaa keskittyä ainoastaan ihmiskaupparikoksiin.

Haastateltavien mukaan ryhmän perustamisella voidaan ottaa isoja edistysaskelia verrattuna edelliseen tapaan tutkia ihmiskaupparikoksia. Heidän mukaansa ihmiskaupparikosten tutkinta on aiemmin toiminut lähinnä yhden ihmisen voimavaroihin. Erään haastateltavan mukaan ihmiskaupparikoksia pitäisi pystyä tutkimaan laajasti, eikä se onnistu yhden ihmisen voimin. Yksi haastateltavista kuvaili aiempaa tapaa repaleiseksi. Muut haastateltavat olivat myös sitä mieltä, että uuden ryhmän

perustamisella ihmiskaupparikosten tutkinnasta saadaan yhtenäisempää ja siitä voidaan rakentaa toimivampi kokonaisuus.

Haastateltavien näkemys ryhmän kokoonpanosta oli myös hyvin yhtäläinen. Haastateltavat kokivat, että ryhmässä on paljon erilaista osaamista. Haastateltavien mukaan ryhmässä on kokemusta niin työperäisestä kuin seksiperäisestäkin ihmiskaupasta. Lisäksi kokemusta löytyy usealta eri tutkinnan osa-alueelta kuten huume- ja väkivaltarikostutkinnasta. Ryhmässä on myös osaamista niin tarkkailun kuin IT-taitojenkin osalta. Haastateltavat mainitsivat myös kokemuksen talousrikostutkinnasta.

Haastateltavat kokivat, että tällä tutkijoiden laajalla aiemmalla osaamisella on merkittävä ja positiivinen vaikutus ihmiskaupparikosten tutkinnan kannalta. Monipuolisella osaamisella saatetaan myös säästää huomattavasti aikaa. Lisäksi eräs haastateltavista nosti esille vahvistuneen ryhmätyömahdollisuuden. Hänen mielestään uusilta ryhmäläisiltä on helpompaa saada apua ja tukea tutkittavissa asioissa, joka puolestaan helpottaa työtaakkaa ja nopeuttaa tutkintaa.

Vaikka ryhmän jäsenten kokemus itse ihmiskaupparikosten tutkinnasta on vaihtelevaa ja osittain melko vähäistä, sitä ei koettu merkittäväksi ongelmaksi. Eräs haastateltava oli sitä mieltä, että ryhmässä työskentelevien tutkijoiden kokemattomuus ihmiskaupparikoksista saattaa olla enemmänkin hyvä asia. Hänen mukaansa kokemattomuus mahdollistaa avoimemman ja ennakkoluulottoman tavan kohdata ihmiskaupparikoksia. Ihmiskaupparikokset saavat uusia muotoja sitä mukaan, kun maailma muuttuu ja poliisin pitäisi pystyä adaptoitumaan sitä myötäillen. Yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että kokemattomuus ihmiskaupparikosten parissa työskentelystä ei ole ongelma, sillä tehtäviä voidaan jakaa ryhmän sisällä siten, että kaikilla on mahdollisuus kehittää itseään.

Ryhmän kokoonpanoa käsiteltäessä ainakin kaksi haastateltavaa nosti esille ryhmän tutkijoiden suuren motivaation tason. Heidän mukaansa Helsingin ihmiskaupparyhmän toiminta on vahvalla pohjalla juuri siksi, että ketään ei ole pakotettu ryhmään. Jokainen hakija on itse valinnut hakeutuvansa kyseiseen tehtävään ja heidät on valittu monesta sadasta hakijasta. Haastateltavien mielestä ryhmän hyvän motivaation vuoksi kokemattomuusaspekti ei vaikuta läheskään niin vahvasti ihmiskaupparikosten tutkinnan tasoon.

Lisäksi tutkijoiden keski-ikä on melko nuori. Tämä koettiin haastateltavien osalta myös positiiviseksi asiaksi. Nuoret ovat usein joustavampia ja tämä ominaisuus on ihmiskaupparikosten tutkinnan kannalta oleellista.

Kysyttäessä haastateltavilta ihmiskaupparyhmän työnjaosta, vastaukset olivat hyvin yhtäläiset. Haastateltavat eivät osanneet vielä sanoa tarkasti, millainen työnjako tulee tulevaisuudessa olemaan, sillä roolitukset ovat tässä vaiheessa vielä epäselvät. Kuitenkin perusajatuksen kerrottiin olevan se, että jokaisen ihmiskaupparyhmän jäsenen tulee pystyä hoitamaan kaikenlaisten tutkintatoimien tekeminen. Kuitenkin haastatteluissa todettiin, että henkilökohtaisia vahvuuksia ei tietenkään sivuuteta, vaan ne pyritään huomioimaan ja hyödyntämään resurssien rajoissa.

Haastateltavien mukaan ryhmässä osa tekee tutkintaa ja osa tarkkailua, jotka tehtävinä ovat riippuvaisia toisistaan. Ilman tarkkailua ei ole tutkintaa ja päin vastoin. Eräs haastateltavista kertoi ihan teellisen tilanteen olevan se, että esimerkiksi tarkkailijoiden ei tarvitsisi sitoutua pitkäkestoisesti konttorissa hoidettaviin tutkintatoimiin, vaan pääpaino olisi tarkkailussa. Kuitenkin tässä vaiheessa, kun ryhmän perustamisesta on vielä niin vähän aikaa, tämä jako ei välttämättä toteudu täysin ihan teiden mukaisesti. Eräs haastateltavista nosti tarkkailutyön erityisen tärkeäksi tehtäväksi ja ilmaisi olevansa huolissaan sen vähäisyydestä uudessa ryhmässä.

Ihmiskaupparyhmän valtakunnallisuuden haastateltavat kokivat hyvänä edistyksenä. Ihmiskaupalle luonteenomainen kansainvälisyys ja maantieteellisesti liikkuva ominaisuus tuotti aiemmin päänvavaa poliisilaitoskohtaisesti. Haastateltavien mukaan saattoi syntyä riitaa siitä, kenelle minkäkin jutun tutkinta kuuluu. Erään haastateltavan mukaan nyt, kun on yksi valtakunnallinen ryhmä ja yksi puhelinnumero, johon voi soittaa ihmiskaupparikoksiin liittyen, tutkivan yksikön kanssa ei tarvitse riidellä ja asia voidaan ottaa nopeammin tutkintaan. Tämänkin seikan vuoksi valtakunnallinen etuliite koettiin tarpeelliseksi. Yksi haastateltavista kuitenkin nosti esille huolen siitä, että Helsingin ihmiskaupparyhmälle aletaan keskittää liian herkällä kädellä juttuja, jotka voitaisiin tutkia muuallakin ja tämän seurauksena resurssit eivät enää olisi riittävät.

Haastateltavien kokemus uuden ihmiskaupparyhmän resurssien riittävydestä oli melko epävarma. Haastateltavat pitivät uuden ryhmän kokoa tällä hetkellä riittävänä, mutta huoli resurssien riittävydestä nousi esiin haastatteluissa aina silloin tällöin ja niistä on mainittu jo joissakin edellisistä kappaleista. Eräs haastateltavista kuitenkin nosti esiin ihmiskaupparikosten määrän kasvun viime vuosina. Hänen mielestään tämänhetkisillä resursseilla pärjätään pitkälle, mutta jos ihmiskaupparikosten määrä vuodessa on noususuhdanteinen vielä jatkossakin, niin kuin oletuksena on, tulisi tämä huomioida myös ryhmän koossa.

5.2 Ihmiskaupparikosten esitutkinnan haasteet

Ihmiskaupparikosten esitutkintaan liittyvistä haasteista saimme haastateltavilta hyvinkin kattavia vastauksia ja monipuolisia näkökulmia. Lisäksi haastateltavien vastaukset olivat keskenään hyvin-

kin yhdenmukaiset. Kysyimme kaikilta neljältä henkilöltä kokevatko he ihmiskaupparikosten esitutinnan haastavaksi ja kaikki neljä vastasivat tähän myöntävästi. Tällä yksinkertaisella kysymyksellä oli hyvä aloittaa kyseisen tutkimusongelman selvittäminen.

Selvittäessämme haastateltavien näkökulmia esitutinnan haasteisiin, pyrimme mahdollisimman vähän ohjailemaan vastauksia mihinkään tiettyyn suuntaan haastattelukysymystemme osalta. Meillä oli kuitenkin mielessämme tiettyjä mahdollisia haasteita, joita haastateltavat saattavat ottaa esille. Näitä olivat muun muassa ihmiskaupan tunnusmerkistön laajuus, tulkin käyttöön liittyvät haasteet sekä asianomistajien luottamuksen saaminen. Emme haastattelun aikana kuitenkaan tuoneet ilmi mitään yksittäisiä haasteita omien arvioidemme tai aikaisempien haastattelujen perusteella. Pyrimme kuitenkin asettelemaan haastattelukysymykset siten, että haastateltavat osaisivat tuoda ilmi ihmiskaupparikosten esitutkintaan liittyviä haasteita mahdollisimman monelta eri kantilta. Suurin osa haastateltavien luokittelemista haasteista oli kuitenkin täysin heidän itsensä esille ottamia.

Yksi isoimmista haasteista, jonka jokainen haastateltava nosti esille, on ihmiskaupparikosten monitahoisuus ja tunnusmerkistön laajuus. Yksi haastateltavista nosti erityisen hankalaksi seikaksi ihmiskaupalle kuuluvat tunnusmerkistöt erehdyttämisen ja toisen haltuun ottamisen osalta. Eräs haastateltavista vertasi ihmiskaupan tunnusmerkistön selvittämistä henkirikoksen tutkimiseen. Hän kertoi henkirikoksen selvittämisen olevan hyvin asiakirjavetoista tutkintaa, sillä siinä selvitetään yhtä tiettyä tapahtumaa ja keinoja, miten se on toteutettu ja näiden lisäksi oikeuslääkäriltä saadaan selvitys kuolinsyystä ja vammoista. Ihmiskaupparikoksen selvittämisessä puolestaan on tunnusmerkistöjen osalta paljon enemmän selvitettäviä asioita kuten kuka on järjestänyt uhrien kyydit maahan, kuka on saanut rahaa ja mistä ja paljonko asiakkaita oli. Kyseisen haastateltavan mukaan selvitettävien asioiden lista tuntuu loputtomalta.

Tunnusmerkistön monitahoisuuteen liittyen haastateltavat kokivat hankalaksi myös kyseisten tunnusmerkistöjen todistelun. Todistelun haastavuuteen listattiin useampi tekijä. Eräs haastateltavista korosti, että ihmiskaupparikoksissa esitutkinta lähtee etenemään pitkälti asianomistajien ja todistajien kertomasta. Vasta kun on saatu teoille jonkin näköinen suullinen vahvistus, voidaan alkaa käyttää apuna pakkokeinoja, kuten koti- ja laite-etsintöjä. Sitä ennen olisi kuitenkin tärkeää saada kuulusteltava puhumaan ja se puolestaan vaatii uhrilta muun muassa luottamusta kuulustelijaan.

Poliisikuulusteluissa ihmiskaupan uhri saattaa olla puhumatta monta päivää ja syytä tähän voi olla monia. Haastateltavien mukaan uhri saattaa olla niin vahvasti tekijän alistamana, ettei hän uskalla puhua rikosasiasta. Uhria on saatettu pelotella tai uhkailla olemaan kertomatta poliisille mitään.

Kaikki haastateltavat nostivat esille myös uhrien ulkomaalaisen taustan, joka on usein syy puhumattomuudella. Uhri saattaa olla kotoisin sellaisesta maasta, jossa poliisi on väkivaltainen ja korruptoitunut ja siksi heidän luottamuksensa myös Suomen poliisiin on heikko.

Haastatteluissa myös kerrottiin ihmiskaupan uhrien olevan joskus tiedottomia omasta asemastaan. Uhrit saattavat luulla olevansa itse rikollisia ja tämän vuoksi he eivät kerro tapahtumista poliisille. Lisäksi eräs haastateltava kertoi joidenkin uhrien olevan yksinkertaisesti tiedottomia siitä, missä he sillä hetkellä ovat tai mitä reittiä heidät on tuotu maahan. Yksi haastateltavista nosti esille vielä ulkomaalaisten uhrien huonot kognitiiviset taidot, jotka osaltaan johtavat siihen, ettei uhri kykene kertomaan tapahtumista tai kuulustelijan on hankala saada siitä selvää.

Uhrien puhumattomuuden vastakohtainen ilmiö ihmiskaupparikosten tutkinnassa on uhrien valehtelu. Tämän haasteen mainitsivat kaikki neljä haastateltavaa. Jotkut uhrit saattavat hyväksikäyttää ihmiskaupan auttamisjärjestelmää, jotta heillä esimerkiksi säilyisi maassaolon edellytykset. Yksi haastateltavista katsoi asiaa siltä kantilta, että auttamisjärjestelmän hyväksikäyttö lisää ihmiskaupparikosten tutkijoiden työtaakkaa ja syö siten resursseja.

Uhrit saattavat valehdella myös muista syistä kuulusteluissa. Eräs haastateltavista kertoi ristiriitaiseksi ja haastavaksi seikaksi sen, että asianomistaja saattaa kuulusteluissa olla se, joka valehtelee eniten, vaikka periaatteessa se on laissa kiellettyä. Epäilty on ainoa, joka esitutkintalain mukaan saa valehdella eli olla myötävaikuttamatta rikoksensa selvittämiseen. Yksi haastateltavista summasi tämän haasteen koskien asianosaisten valehtelua todeten, että esitutkinnassa kaiken taakaa pitäisi löytää totuuden siemen ja selvittää, kuka valehtelee vähiten.

Yhdeksi merkittävimmäksi haasteeksi ihmiskaupparikosten tutkinnassa nimettiin esitutkinnan pitkäkestoisuus. Haastateltavien mukaan yhden ihmiskauppajutun tutkinta saattaa kestää 1-2 vuotta. Tutkinnassa aikaa vie esimerkiksi kuulustelut, jotka saattavat kestää useamman tunnin. Eräs haastateltava vertasi ihmiskaupparikoksesta ja huumausainerikoksesta epäiltyjen henkilöiden kuulusteluja ja totesi, että siinä missä huumausainerikollinen ei halua kommentoida mitään, ihmiskaupasta epäilty saattaa kertoa tapahtumista monen sivun verran. Kuulustelut saattavat olla pitkiä ja niitä on useita. Lisäksi asianomistajan niin kutsuttu avaaminen eli kun saadaan asianomistaja puhumaan tapahtumista, saattaa viedä runsaasti aikaa. Eräs haastateltavista kertoi, että voi mennä puolikin vuotta ennen kuin asianomistaja alkaa puhua poliisille.

Pitkäkestoisuuden huono puoli ilmenee haastateltavien mukaan esimerkiksi siinä, että ulkomaalaiset uhrit eivät välttämättä malta olla Suomessa sitä aikaa, minkä esitutkinta vaatii. Uhrien kuulumien ihmiskaupan auttamisjärjestelmään on vapaaehtoista, eikä uhreja voida pakottaa olemaan

maassa. Yksi haastateltavista kuitenkin nosti esille mahdollisuuden nauhoittaa kuulusteluja videolle, joka nykyisin riittää kärjäoikeuden istunnossa kuulemisen sijasta. Tämäkin kuitenkin edellyttää, että uhrilta on ehditty saada nauhoitettua kaikki tarpeelliset tiedot tallenteelle.

Osittain myös kuulustelujen pitkäkestoisuuteen liittyen, mutta myös aivan omana haasteenaan haastateltavat mainitsivat tulkin käytön kuulusteluissa. Suuri osa kuulusteltavista on ulkomaalaisia ja sen vuoksi tulkkauspalveluiden käyttö on välttämätöntä. Kaikki haastateltavat kokivat yhteisen kielen puuttumisen haasteena ja vaikka se saavutettaisiin tulkin välityksellä, voi välikäden kautta käyty keskustelu vaikuttaa negatiivisesti kuulustelijan ja kuulusteltavan väliseen luottamussuhteeseen. Lisäksi yksi haastateltavista koki haasteeksi tulkkauspalvelujen vaihtelevan laadun ja saannin. Hänen kertomansa mukaan joidenkin vieraampien kielten tulkkeja on haastavaa saada nopeahkolla varoitusajalla kuulusteluun tai sitten tulkkauspalvelu ei ole ollut poliisikuulusteluihin sopivaa. Näiden aspektien lisäksi tulkin kautta käyty kuulustelu vie runsaasti enemmän aikaa ja tämän seikan kaikki haastateltavat myös listasivat yhdeksi haasteeksi.

Tulkin lisäksi haastateltavat kokivat erilaisten sidosryhmien paikalla olon haasteelliseksi joissakin kuulustelutilanteissa. Kaikki olivat yhtä mieltä siitä, että esimerkiksi tukihenkilöt ovat oleellinen osa uhrin kuulustelua ja yhteistyö auttamisjärjestelmän kanssa on välttämätöntä. Haastateltavat kuitenkin toivat ilmi tilanteita, joissa tukihenkilöt ovat yrittäneet puuttua kuulusteluihin tai muutoin häirinneet kuulustelutilannetta. Yleisesti haastateltavat totesivat, että kaikkien kuulusteluhuoneessa oloiden tulisi pelata sääntöjen mukaan ja esimerkiksi tukihenkilöiden ja tulkkien tulisi hoitaa vain heille määritellyt tehtävät. Osa haastateltavista kertoi myös kokevansa haastavaksi luottamussuhteen luomisen kuulusteltavaan silloin, kun kuulusteluissa on paljon ”ulkopuolisia” henkilöitä.

Ihmiskaupparikosten esitutkinnan keskeisimmiksi haasteiksi haastateltavat nostivat jo aiemmin mainittuja ongelmia liittyen uhrien kansalaisuuteen. Yksi haastateltavista kuitenkin toi esille haasteen liittyen asianosaisten kulttuurillisiin ominaispiirteisiin. Haastateltava kertoi, että osalla uhreista saattaa olla kulttuurinsa puolesta esimerkiksi vahva hierarkkinen ajatusmaailma iän tai sukupuolen perusteella. Tämä saattaa tulla ilmi siten, että uhri ei halua kertoa häntä vanhemmista henkilöistä mitään negatiivista, sillä kunnioitus vanhempia kohtaan on kulttuurin puolesta niin vahva. Haastateltava kertoi tämän seikan olevan haaste myös silloin, jos kuulusteltavana on sellainen henkilö, jolla on omassa kulttuurissaan niin sanotusti korkeampi asema kuulustelijaan nähden. Haastateltava koki, että tämä saattaa olla kuulustelijalle haaste silloin, jos hän ei ymmärrä kunnioittaa kuulusteltavan kulttuuria ja joustaa niitä koskevilla asioilla.

Ihmiskaupparikosten kansainvälinen piirre oli myös yksi keskeisimmistä seikoista, joka koettiin ihmiskaupparikosten esitutkinnan kannalta haasteelliseksi. Tällä haastateltavat tarkoittivat ihmis-

kauppaa kokonaisuudessaan, jossa esimerkiksi epäilty itse hoitaa uhrin matkat ja majoitukset tiettyyn kohdemaahan ollessaan itse jossakin toisessa maassa. Yksi haastateltavista nosti esille internetin vaikutuksen siihen, ettei epäiltyjen välttämättä tarvitse olla tekemisissä uhuriin millään tavalla, sillä majoitukset ja muut järjestelyt voi hoitaa internetin välityksellä. Tällöin tekijää ei tavoiteta kovinkaan helposti, ainakaan Suomesta. Kansainvälisyys luo ihmiskaupparikosten tutkinnalle paljon laajemman pelikentän, sillä uhrien matka tiettyyn pisteeseen on voinut kulkea monen välikäden kautta ja itse tekijä saattaa olla aivan eri maassa.

Helsingin poliisilaitoksen uuden ihmiskaupparyhmän perustamiselle ajankohtaisena haasteena haastateltavat nostivat esille poliittisen paineen. Muissa pohjoismaissa ihmiskaupparikoksiin erikoistunut ryhmä on ollut jo pidemmän aikaa toiminnassa ja Suomessa kyseinen ryhmä sai alkunsa vasta nyt. Ihmiskaupparikosten tutkinnasta ja juttujen määrästä on ollut paljon puhetta. Esille on tullut muun muassa huoli siitä, että Suomessa tapahtuu ihmiskauppaa huomattavasti enemmän kuin mitä on kyetty paljastamaan ja tutkimaan. Yksi haastateltavista nosti esille huolen poliittisesta paineesta, joka saattaa vaikuttaa ryhmän toimintaan negatiivisesti. Haastateltava koki, että mikäli ryhmää painostetaan juttumäärien vuoksi liikaa, voi se näkyä esitutkinnan laadussa.

Lisäksi haastateltavat kokivat haasteeksi muiden rikosprosessiin kuuluvien tietojen ja taitojen puutteen ihmiskaupparikoksissa. Ihmiskaupparikoksia on tullut verrattain melko vähän ja varsinkin juuri, sillä kyseisellä nimikkeellä tuomioistuimessa on käsitelty hyvin vähän tapauksia. Tämän haastateltavat kokivat yhdeksi haasteeksi, joka vaatisi kehitystä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa analysoimme tutkimuksen tuloksia ja teemme niistä johtopäätöksiä. Olemme pyrkineet peilaamaan tutkimustuloksia jo aiemmin esittelemäämme teoriapohjaan ja luomaan näistä loogisia päätelmiä. Haastateltavat olivat hyvin yksimielisiä ja toivat lähestulkoon samoja aiheita esille haastatteluissa. Kuitenkin joukosta nousi esiin muutamia seikkoja, joita kaikki haastateltavat eivät ottaneet esille. Haastateltavien odotukset Helsingin uutta ihmiskaupparyhmää kohtaan olivat erittäin positiiviset ja perusteluja tälle oli runsaasti. Ihmiskaupparikosten esitutkintaa koskevia haasteita haastateltavat listasivat kymmeniä. Näistä kaikki eivät kuitenkaan ole sellaisia haasteita, joihin välttämättä pystyttäisi vaikuttamaan esimerkiksi toimintatapoja muuttamalla. Esimerkiksi ihmiskaupparikollisuuden kansainvälisyys on haaste, joka on vain osa kyseistä rikostyyppiä, eikä siihen voida tutkinnallisesti vaikuttaa mitenkään. Pyrimme käsittelemään aiheemme kannalta keskeisimpiä haasteita tässä osiossa.

6.1 Haasteet

Edellisen luvun tutkimustuloksista saatujen tietojen perusteella ihmiskaupparyhmän ajatukset esitutkinnan haasteista ihmiskaupparikoksissa ovat yhtenevät. Suurimmaksi haasteeksi esitutkinnassa selvisi ihmiskaupparikosten tunnusmerkistön laajuus. Tämä tarkoittaa sitä, että rikoksen syyksi lukeminen vaatii useiden eri seikkojen selvittämistä ja todistelua. Esimerkiksi yksi haastavimmista tunnusmerkistötekijöistä on toisen ihmisen elämän hallitsemisen näyttäminen toteen. Tunnusmerkistön todistelun haastavuuden vuoksi ihmiskaupparikoksissa nimikkeet saattavat usein "pudota" tuomioistuimessa lievempään nimikkeeseen kuten paritukseen.

Tutkimuksesta selvisi, että ihmiskaupparikosten laajuus on yleisesti ottaen niin suuri, että esitutkinta saattaa kestää jopa vuosia ja sen vuoksi asianomistajat saattavat haluta poistua maasta ennen tuomioistuimen käsittelyä. Tähän on kuitenkin ollut apuna se, että Suomessa kuulusteluja on aloitettu videonauhoittamaan. Tämä mahdollistaa sen, ettei asianomistajan tarvitse olla itse paikalla oikeudenkäynnissä eikä asian käsittely tuomioistuimessa siten esty tai hankaloidu.

Ihmiskaupparikokset ovat myös usein todella laajoja siten, että asianomistajia voi olla kymmeniä tai jopa satoja. Tästä syystä esitutkinnan kesto voi olla jopa muutaman vuoden. On siis tärkeää, että varsinkin asianomistajien kuulustelut tallennetaan videolle, koska mikäli asianomistaja poistuu Suomesta esimerkiksi kotimaahansa, on tuomioistuimen käsittelyn järjestäminen todella hankalaa. Tämä kuitenkin asettaa myös esitutkintaa suorittavalle viranomaiselle haasteita siinä määrin, että kuulusteluissa täytyy käydä kaikki mahdollinen perusteellisesti läpi, jotta tuomioistuimen käsittelyssä ei jää asianomistajan kertomasta mitään epäselväksi.

Ihmiskaupparikosten tutkinta on myös haastavaa asianomistajien ennakkoluulojen myötä. Tämä tulee esille siten, että uhrin saattavat olla melko epäluuloisia Suomen poliisia kohtaa, sillä heidän kotimaassaan poliisi ei nauti samanlaisesta luottamuksesta kuin Suomessa. Luottamuksen rakentaminen asianomistajiin voi olla myös hankalaa, sillä kielimuurin yli kommunikointi tulkin välityksellä ei välttämättä anna samanlaista kuvaa poliisista, kun se, että keskustelisi vain kahden kesken. Tähän voisi olla ratkaisuna pidempikestoinen luottamuksen rakentaminen tutkijan ja uhrin välille. Tämä kuitenkin edellyttäisi ihmiskaupparyhmän tutkijoilta paljon resursseja ajallisesti ja mahdollisesti myös kommunikointia uhrin kanssa esitutkinnan ulkopuolella. Tällöin mahdollinen ihmiskaupan uhri saattaisi kertoa asioista ilman, että esitutkinnan alkaessa aloitettaisiin luottamuksen rakentaminen.

Myös niin sanotun "kenttätyöskentelyn" avulla rikoksia saattaisi tulla poliisin tietoon enemmän. Potentiaalisen ihmiskaupan uhrin luottamus on merkittävässä roolissa siinä, että kertooko hän ylipääntään kyseisestä rikoksesta poliisille. Uhri saattaa luulla olevansa itse syyllinen johonkin rikokseen,

eikä siksi halua puhua viranomaiselle. Toisaalta myös tekijä on saattanut manipuloida tai uhkailla uhria niin, ettei uhrilla ole rohkeutta kertoa tapahtumista. Tämä vuoksi kenttätyöskentely on tärkeää ja erityisesti juuri seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvissä ihmiskaupparikoksissa. Tällöin kynnys poliisin kanssa puhumiselle madaltuu huomattavasti.

Kenttätyöskentelyn tosiasialliset hyödyt saavutettaisiin kuitenkin vain, mikäli ihmiskaupparyhmästä liikeneisi ainakin muutama tutkija vain tähän kyseiseen tehtävään. Ihmiskaupparikosten esitutkinnan laajuudesta ja pituudesta johtuen, voi olla huono asia, jos kyseiset tiedusteluun keskittyneet tutkijat joutuisivat resurssien vähäisyydestä tai tutkintapaineesta johtuvien seikkojen takia olemaan pitkiä aikoja itse esitutkinnan parissa.

Yhdeksi keskeisimmäksi haasteeksi selvisi myös kielimuuri. Esitutkintalaki velvoittaa esitutkintaa suorittaessa, että kuulustelut suoritetaan kuulusteltavan ymmärtävällä kielellä. Tästä syystä ammattitulkkaa käytetään usein kuulustelun apuna. Tämä kuitenkin hankaloittaa huomattavasti kuulustelussa kahden henkilön välistä kommunikaatiota, sillä kaikki toisen kertoma tulee välikäden kautta. Asianomistajan äidinkielestä riippuen, voi olla myös hankala löytää tarpeeksi osaavaa tulkkaa. Tulkin täytyy myös osata tarpeeksi hyvin erilaisia termistöjä liittyen koko rikosprosessiin.

Mikäli tulkki ei ole tarpeeksi hyvä kääntämisessä voi asianomistajan kertoma myös vääristyä. Tutkimuksessa ilmeni myös, että mikäli käännettävää kieltä puhuu vain harva henkilö, voi tulkki jopa tuntea esitutkinnassa olevan asianomistajan. Tällöin kuulusteluissa saattaa syntyä ristiriita, jossa tulkki alkaa puhua kuulusteltavan puolesta ja tämä ei tietenkään kuulu esitutkintaan. Tietyn kielen tulkkaa voi olla myös todella haastavaa löytää. Tähän voisi olla ratkaisuna jonkinlainen "tulkki-pankki" johon kerätään kaikki tarpeeksi ammattitaitoiset tulkit.

Toinen tulkkieihin liittyvä ongelma on se, että vaikka oikea tulkki löytyisi, sen saaminen juuri tietyllä päivällä voi olla yllättävän hankalaa. Rikosprosessissa on paljon tarkkoja aikamääreitä pakkokeinoista johtuen, kuten pidättäminen tai vangitseminen, jotka asettavat tarkkoja aikamääreitä esimerkiksi kuulustelun suorittamiselle. Mikäli tulkki on jostain syystä estynyt tulemaan kuulusteluun tietyllä päivämäärällä, voi syntyä tilanne, jossa epäiltyä tai asianomistajaa ei saada kuulusteltua ennen näiden aikamääreiden umpeutumista.

Tulkkien käytön lisäksi esitutkinnan haasteena saattaa olla useat eri sidosryhmät sekä tukihenkilöt. Sidosryhmät, kuten ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, muodostavat tärkeän tukipilarin uhrin auttamisessa. He auttavat ihmiskaupan uhria irtautumaan hyväksi käytävästä ihmiskauppiasta. Kuitenkin esitutkinnan kannalta näillä osapuolilla saattaa tietyissä tapauksissa olla negatiivinen vaikutus esimerkiksi kuulustelijan ja kuulusteltavan väliselle kommunikaatiolle, joka puolestaan on tärkeä osa esitutkinnan laadun kannalta.

Vaikka auttavien sidosryhmien tarkoitus on auttaa ihmiskaupan uhria irtautumaan hankalasta elämäntilanteesta, olisi tärkeää muistaa pelata kuulustelijan pelimerkkien mukaan kuulustelutilanteessa. Poliisi on kuulusteluissa se henkilö, jonka tulisi olla puolueeton ja tutkia myös sellaisia seikkoja, jotka eivät välttämättä pidä paikkansa. Kuulustelija ei voi ajatella tutkittavaa rikosta vain asianomistajan kertoman mukaisesti ja siksi poliisi joutuu esittämään myös vaikeita kysymyksiä asianomistajalle. Tukihenkilö saattaa kokea nämä kysymykset liian hankaliksi ja jopa puuttua kuulustelun kulkuun. Kuulustelutilanteessa tukihenkilöiden tehtävänä on kuitenkin olla vain uhrin tukena ja siten osana rikosprosessia.

6.2 Valtakunnallisen ihmiskaupparyhmän toiminnan vaikutus haasteisiin

Helsingin valtakunnallinen ihmiskaupparyhmä on ensimmäinen ihmiskaupparikoksiin erikoistunut tutkintaryhmä Suomessa. Vaikka kyseinen tutkintaryhmä on vasta aloittanut toimintansa, tulimme siihen tulokseen, että ryhmälle on ollut paljon tarvetta poliisissa ja tulee tulevaisuudessakin olemaan. Keskitetyn valtakunnallisen ihmiskaupparyhmän yhtenä hyvänä puolena on se, että ryhmä kykenee auttamaan tarvittaessa myös Suomen muilla poliisilaitoksilla tapahtuvaa ihmiskaupparikosten tutkintaa. Vaikka jokin tietty ihmiskaupparikos ei olisikaan valtakunnallisen ihmiskaupparyhmän tutkinnan alla, voidaan sinne tarvittaessa soittaa ja kysyä apua tietynlaisten tutkintatoimien hoitamiseksi.

Valtakunnallinen ihmiskaupparyhmä tulee edistämään poliisin esitutkinnan jouhevuuutta, sillä kyseinen ryhmä on nyt vastuussa laajemmista ihmiskaupparikosjutuista. Aikaisemmin tämän kaltaisten rikoskokonaisuuksien tutkinnan aloittaminen saattoi viedä aikaa, sillä poliisilaitosten välillä piti pohdita, kenelle kyseisen rikoksen selvittäminen kuuluu.

Ryhmän saadessa enemmän kokemusta ihmiskaupparikoksien tutkinnasta tulee ryhmä myös olemaan enemmän tietoisia tietyistä ominaispiirteistä ihmiskaupparikoksissa. Kokemuksen myötä myös näihin osataan vastata paljon paremmin. Tiettyyn rikostyyppiin keskittynyt ryhmä kykenee tutkimaan rikosta paljon tehokkaammin pienemillä resursseilla kuin tutkintaryhmä, jossa on myös paljon muitakin rikoksia tutkittavana. Lisäksi pienempien rikoskokonaisuuksien linkittäminen yhdeksi isommaksi kokonaisuudeksi helpottuu yhden keskitetyn ryhmän toiminnalla, sillä yksittäisellä uhrilla saattaa olla yhteys myös moneen muuhun rikoskokonaisuuteen.

Yksi keskeisimmistä vaikutuksista joka ryhmällä saadaan aikaan ihmiskaupparikoksien tutkinnassa, on luottamuksen rakentaminen. Pitkäaikaisella luottamuksen rakentamisella, jossa yksi tai useampi

tutkija keskittyy luomaan hyvän yhteyden kuulusteltavaan kommunikoinnin osalta, voidaan rakentaa paljon kestävämpi luottamus, kuin esimerkiksi päivittäisrikostutkinnassa, jossa tutkijat usein vaihtuvat jutusta riippuen.

7 LOPUKSI

Tutkimusaiheesta johtuen halusimme haastatella mahdollisimman montaa henkilöä Helsingin valtakunnallisesta ihmiskaupparyhmästä. Tämän lisäksi koimme tärkeäksi, että haastatteleimme myös kokenutta ihmiskaupparikoksien tutkijaa ryhmän ulkopuolelta. Saimme haastateltua yhteensä kolme henkilöä ihmiskaupparyhmästä sekä yhtä pitkän rikostutkinta kokemuksen omaavaa poliisia, joten onnistuimme tutkimuksen tavoitteessa siltä osin.

Haastatteluiden sopiminen haastateltavien kanssa onnistui helposti. Suoritimme kaikki neljä haastattelua kolmena erillisenä päivänä. Ensimmäisenä päivänä haastattelu päivänä haastatelimme kaksi henkilöä. Ensimmäisen haastattelupäivän jälkeen oli luontevaa siirtyä seuraaviin haastatteluihin. Tutkimus on kokonaisuudessaan edennyt melko jouhevasti eteenpäin. Ainoana negatiivisena puolena tutkimuksessa oli oikeastaan tutkimuksen aloittaminen, sillä se vei meiltä hieman liikaa aikaa. Kuitenkin saatuamme haastattelut hoidettua mallikkaasti, oli jäljellä enää haastattelujen litteointi sekä tutkimustuloksien analysointi, jotka kulkivat omalla painollaan eteenpäin.

Tutkimuksen luotettavuutta puoltaa se, että vaikka ihmiskaupparyhmän toiminta on vasta alkanut, niin jokaisella haastateltavalla on kuitenkin laaja kokemus rikostutkinnassa yleisesti. Tämän lisäksi jokaisella oli kokemusta myös ihmiskaupparikoksien tutkinnasta aiemmissa työtehtävissä.

Tämän opinnäytetyön koko prosessi kesti kokonaisuudessaan noin kuusi kuukautta. Tutkimusaiheen keksiminen sekä aiheen rajaaminen veivät tästä kuudesta kuukaudesta noin kolme kuukautta. Tämän jälkeen haastattelut ja opinnäytetyön kirjoittaminen sujui noin kolmessa kuukaudessa.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyötä oli mielenkiintoista tehdä, sillä puoli vuotta sitten koko projekti tuntui isolta palalta purtavaksi. Kuitenkin mitä enemmän saimme lisää tietoa ihmiskaupasta ja sen haasteista sekä ryhmän toiminnasta, sitä helpompi opinnäytetyötä oli kirjoittaa ja kasata. Lopulta oli hienoa huomata oman työn tulos.

Jatkotutkimus valtakunnallisen ihmiskaupparyhmän toiminnasta voisi olla ajankohtaista noin 1 tai 2 vuoden kuluttua, kun kyseisen ryhmän vaikutuksista on enemmän tietoa saatavilla. Sen yhteydessä on varmasti mielenkiintoista katsahtaa taaksepäin ja tarkastella tämän opinnäytetyön tuloksia.

LÄHTEET

Esitutkintalaki 22.7.2011/805. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110805?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=esitutkintalaki>. Luettu 12.5.2021

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino Tampere 1998

Helminen, Klaus & Kanerva, Janne & Tolvanen, Matti & Fredman, Markku & Viitanen, Klaus 2014: Esitutkinta ja pakkokeinot. 5. uudistettu painos. Helsinki, Alma Talent Oy.

Hirsjärvi, Sirkka 2008: Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, Luettavissa: <http://www.ihmiskauppa.fi/ihmiskauppa>. Luettu 12.1.2021.

Kaleva, uutinen valtakunnallisesta ihmiskaupparyhmästä. Luettavissa: <https://www.kaleva.fi/sisaministeri-maria-ohisalo-hsllle-poliisiin-perust/3067981>. Luettu 13.4.2021

Kervinen, Elina & Ollus, Natalia 2019: Lapsiin ja nuoriin kohdistuva ihmiskauppa Suomessa. HEUNI Publication Series No. 89. HEUNI, Finland. Luettavissa: https://www.heuni.fi/en/index/publications/heunireports/HEUNI_report_89_Lapsiin_ja_nuoriin_kohdistuva_ihmiskauppa_Suomessa.html. Luettu 20.3.2021.

Merja Saarni toim., Alopaeus, Essayah, Hoikkala, Lehelmä, Raatz, Roth, Ruohomäki, Ruokonen, Sorila, Sormunen, Tunenhag, 2016: Orjuus tänään: näkökulmia ihmiskauppaan, Aikamedia.

Oikeusministeriö, 2020: Pakkoavioliitot ja rikosoikeudelliset seuraamukset

Oikeusministeriö 2021: Laittoman maahantulon järjestämistä koskevan rangaistussäännöksen tarkistaminen, säädösvalmistelu OM032:00/2012. Luettavissa: <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM032:00/2012>. Luettu 9.4.2021.

Poliisi, ihmiskauppa, luettavissa: <https://poliisi.fi/ihmiskauppa>. Luettu 10.4.2021.

Rikoslaki 19.12.1889/39. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=rikoslaki>, luettu 12.5.2021

Roth Venla, Ihmiskaupan vastaisen toiminnan saavutuksia ja haasteita. Luettavissa: <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste32007/ihmiskaupanvastaisentoiminnansaavutuksiaahaasteita.html>. Luettu 9.4.2021.

UNODC 2018, Global report on trafficking in persons. Luettavissa: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2018/GLOTIP_2018_BOOK_web_small.pdf, Luettu 11.5.2021, kääntänyt Juho Hakkarainen

Ulkoasiainministeriö, 2010: Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn yleis-sopimuksen voimaansaattamista valmisteleavan työryhmän mietintö.

Yle, Helsingin poliisilaitoksen ihmiskaupparyhmästä. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11846474>. Luettu 13.4.2021

Vähemmistövaltuutettu, 2014: Kansallinen ihmiskaupparaportti – Kertomus 2014. Arvio ihmiskaupan vastaisen toiminnan tilasta ja seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutuneiden ihmiskaupan uhrien oikeuksien toteutumisesta rikosprosessissa. Helsinki: Vähemmistövaltuutettu